

Folkekræbet slipper sit tag i armenierne

I 100-året for kulminationen af det armenske folkekræb spørger især den yngre del af den armenske befolkning, om det tjener landets interesser at stå stejlt på kravet om en tyrkisk anerkendelse

ULLA POULSEN
SKRIVER FRA ARMENIEN
upoulsen@k.dk

De er først og fremmest forelskede, den unge kvinde og den unge mand, som er på udflygt til den 1000 år gamle klosterkirke Khor Virap i det vestlige Armenien få hundrede meter fra grænsen til Tyrkiet. De nyder solen og udsigten til armeniers snedækkede nationalsymbol, Ararat-bjerget, og spekulerer mindre over, hvordan de og bjerget egentlig endte på hver sin side af grænsen.

"Folkekræb, joe...Hvad mener du?", spørger de lidt uforstående.

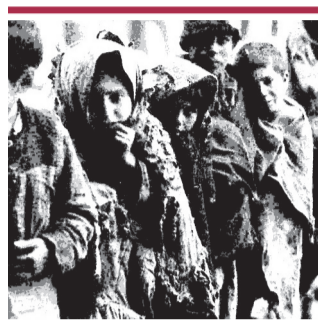
Som stort set alle andre armeniere kender de til fulde beretningerne om de store forfølgelser af det armenske mindretal i Det Osmanniske Rige under Første Verdenskrig, hvor op mod 1,5 millioner armeniere mistede livet som følge af henrettelser på stedet eller på grund af sult og udmattelse under pinefulde deportationer. Det er blot ikke den historie, der trænger sig mest på en dag i solskin på stenterrassen foran den grå, forvitrede kirke.

"Følelserne ændrer sig. Vi er i tredje generation. De unge er meget mere forbundet med nationen Armenien, end deres forældre og bedsteforældre var, og de spekulerer mindre på konsekvenserne af folkekræbet. Der er en helingsproces i gang," siger Bagrat Galstanyan, biskop i Den Armensk Apostolske Kirke.

Han hilser udviklingen velkommen, så længe den ikke betyder, at man går på kompromis med historien. Det er godt, at de unge armeniere er optaget af nutiden i deres land, men han adværer mod at opgave kampen for en anerkendelse af folkekræbet fra Tyrkiet, som blev grundlagt på kernen af Det Osmanniske Rige.

"Jeg vil altid være fortaler for forsoning med tyrkerne, men der gives ingen forsoning uden respekt for kendsgerningerne. Fornægtelse er som at begå et nyt folkekræb," mener Bagrat Galstanyan.

Vahram Tokmajian underviser i historie, samfundsfag og filosofi i gymnasiet Mkhitar Sebastats i udkanten af hovedstaden, Jerevan. Der er intet prangende over de ned-

DET ARMENSKE FOLKEKRÆB

► Det er i år 100 år siden, at udryddelsen af op imod 1,5 millioner armeniere kulminerede i det daværende Osmanniske Rige. I forbindelse med årsdagen den 24. april bringer Kristeligt Dagblad en række artikler om folkekræbet og dets konsekvenser.

slidte betonbygninger, der huser både gymnasium, folkeskole, børnehave og voksenundervisning. Og der er intet prangende over den 30-årige lærer i slidte cowboybukser og striktrøje.

Men han taler højt om noget, som mange armeniere ellers nøjes med at diskutere ved køkkenbordet. Vahram Tokmajian mener, at regeringen går forkert i byen med sin politik over for Tyrkiet.

"Vi skal ikke basere vores forhold til Tyrkiet udelukkende på spørgsmålet om en anerkendelse af folkekræbet. Folkekræbet fylder for meget i nutiden. Armenien eksisterer stadig. Vores nation er ikke forsvundet. Vi er nødt til at tage vare på dem, der lever nu, og på vores land. Mennesker, der vil skabe forandringer, lever ikke i fortiden," siger han.

I modsætning til landets første præsident efter selvstændigheden fra Sovjetunionen, Levon Ter-Petrossian, der ikke mente, at en anerkendelse af folkekræbet burde være en forudsætning for diplomatiske forbindelser med Tyrkiet, har senere præsidenter og regeringer gjort spørgsmålet om anerkendelse til en hovedhjørneste i armensk udenrigspolitik.

Det harmonerer ikke med befolkningens interesser, hævder Vahram Tokmajian. Han henviser blandt andet til en undersøgelse, der for fire år siden viste, at 75 procent af befolkningen mente, at landets mest påtrængende

▲ Mænd spiller skak på et marked i den armenske hovedstad, Jerevan. Fra 2008 til 2012 er fattigdommen i landet fordoblet. – Foto: AKG/Scapix.

Folkekræbet fylder for meget i nutiden. Armenien eksisterer stadig. Vores nation er ikke forsvundet. Vi er nødt til at tage vare på dem, der lever nu, og på vores land.

VAHRAM TOKMAJIAN,
GYMNASIELÆRER

udfordring er fattigdommen.

"Armenien bør ikke – og kan ikke – tvinge andre lande til at anerkende folkekræbet. Vi har slet ikke potentiale til at gøre det, og det skader vores land, at vi forsøger. Vores grænse til Tyrkiet er lukket, og det belaster vores handel og økonomi. Vi er sårbare, og det udnytter russerne, som ved, at vi er afhængige af

dem. Vi mister vores handelfrihed på den måde," siger han.

Vahram Tokmajians oldeførelde måtte flygte fra forfølgelserne under Første Verdenskrig og opgave deres tidligere liv og ejendom i det daværende Osmanniske Rige. Men han mener, at man må forsøge at skille sorgen over det forgangne fra den bitterhed, der lægger gift ud for fremtiden.

"Vi armeniere behøver ikke at blive mindet om folkekræ-

bet. Vi skal nok huske det, uden at regeringen minder os om det," siger han.

Gymnasieleereren så meget gerne, at Tyrkiet anerkender folkekræbet – det ville også være godt for tyrkerne, siger han. Men det er noget, der efter hans opfattelse skal "tales", ikke "tvinges" igennem.

Ifølge Vahram Tokmajian er det i vid udstrækning de armeniere, der lever i udlandet som efterkommere af armenske flygtninge, der står bag det stærke fokus på en

anerkendelse. Men de kan også bedre tillade sig den luksus, som denne politiske linje efter hans mening er udtryk for.

"Diasporaen kan sagtens tillade sig at prioritere en anerkendelse meget højt. De lever bekvemt i deres nye hjemlande. Det er ikke dem, der står med vores daglige problemer," siger han.

At netop efterkommerne af de armenske flygtninge – de armeniere, der i dag lever i blandt andet Rusland, USA, Frankrig, Georgien og Libanon – er særligt optaget af det armenske folkekræb, har sin logiske forklaring, mener Aram Vartikyan, sociolog ved Jerevans Universitet.

"Diasporaen har en meget stærk identitet, som først og fremmest bygger på tragedien om et tabt hjemland. Folkekræbet er selve grunden til, at de lever i et andet land. Derfor har folkekræbet en stærk symbolsk betydning. Det er en del af det kit, der holder armenierne sammen."

Ifølge Aram Vartikyan er bevidstheden om folkekræbet dog ved at blive udvisket.

"Folkekræbet bliver let en form for livsstil. Man er forbrugt af tragedien på et symbolsk plan," siger han.

Aram Vartikyans egne bedsteforældre til begge sider overlevede forfølgelserne under Første Verdenskrig, og deres historier er blevet fortalt og genfortalt utallige gange i hans barndomshjem. Men han har ikke selv lært at leve med historien endnu, siger han. Og dog.

"Jeg er mine bedsteforældres barnebarn. Jeg deler deres smerte. Men hvor kommer mit tøj fra?", siger han og hiver i ærmet på sin stribede skjorte i hvid og lyseblå.

"Den er importeret fra Tyrkiet. Det er der, vi får det bedste og billigste tøj fra, og vi går allesammen i det. Mange armeniere rejser på ferie til Tyrkiet. Når det kommer til stykket, er markedskræfterne stærkere end den kollektive erindring."

Han peger på, at Armeni-

ARMENIEN

► Armenien er verdens ældste kristne nation. Landet har officielt 3,2 millioner indbyggere, hvoraf mange arbejder i udlandet, især Rusland. Dertil kommer syv millioner armeniere, der er statsborgere i andre lande. Der er store armenske mindretal i Rusland, USA, Frankrig og Libanon.

► Armenien var frem til 1991 en del af Sovjetunionen. Det regnes for at være et lavindkomstland. Niveauet er lige over udviklingslande. Ifølge en rapport fra 2013 om fattigdom og sociale forhold fra Armeniens Nationalstatistik er fattigdommen i landet fordoblet fra 2008 til 2012, og 32,4 procent af befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Det vil sige, at de lever for mindre end 550 kroner om måneden.

ens indbyggere alle er optaget af hverdagens problemer. De ved, at folkekræbet skete, og de er glade for den internationale støtte, de kan få, men det er ikke det vigtigste emne i deres liv.

"100 år er meget lang tid. Erindringen om folkekræbet svækkes fra generation til generation, og spørgsmålet er ikke det vigtigste i armeniers liv. Der er mange andre forhold, der trænger sig på," siger han.

Set med hans øjne markerer 100-året også et psykologisk vendepunkt, hvor Armenien må tage sin udenrigspolitik op til overvejelse.

"Hvor længe skal vi vente endnu? Hvis ikke der sker en anerkendelse inden for de næste 10-20 år, bliver det meget svært at opretholde presset," siger Aram Vartikyan. Men udviklingen bekymrer ham. Sociologen har selv en søn på tre år, og han agter at give familiens fortællinger videre til ham, fordi det efter hans mening er vigtigt at huske folkekræbet.

"Armenien er ved at blive en nation uden historie eller erindring."

LEDER SIDE 20
KRONIK SIDE 21

Armeniere for evigt

Den armenske kultur og identitet lever i den armenske befolkningsgruppe i Frankrig, der har omkring 600.000 indbyggere, der betragter sig selv som armeniere

BIRTHE B. PEDERSEN
SKRIVER FRA FRANKRIG
bpedersen@k.dk

En lilla mindeblomst er blevet valgt som det enkle symbol på 100-året for det armenske folkekræb, og blomsten pryder alle de små glas med fyrfadsllys, som armenierne i byen Décines nær Lyon vil bære, når de i dag samles ved byens monument over folkekræbet i 1915.

Taline og Arevig på 14 og 15 år har selv malet blomsterne på deres glas. For dem er det ikke en abstrakt fortid, de mindes i dag. Det er deres egen historie.

"Det var vores oldeforældre, det gik ud over. Men det kunne have været os. Hvis vi var blevet født 100 år tidligere, var det os, der var blevet dræbt og torteret eller tvunget til at flygte," er de to piger enige om.

Frankrig har 600.000 armenske indbyggere. 400.000 er født i Frankrig, og de yngste har aldrig kendt de oldeforældre, som flygtede fra massakrerne i Det Osmanniske Rige. Men den armenske identitet lever fortsat, ikke mindst i byer som Décines, der har en betydelig armensk

befolkning. 15 procent af de 28.000 indbyggere betragter sig selv som armeniere.

"Vi sørger for at give den armenske kulturarv videre til de nye generationer. Vi tilhører en 3000 år gammel civilisation, og den skal de yngre generationer også være stolte over at tilhøre. De skal kende vores sprog og vores alfabet. De skal kende vores historie, vores sange og danse," siger Izabel Korabedian.

Hun er en af de ildsjæle, der holder den armenske identitet i live i Décines, blandt andet med undervisning i det armenske sprog. Det er også hende, der står for søndagskolen i den armensk-apolostolske tradition. Den Armensk Apostolske Kirke er et andet vigtigt samlingspunkt.

"Selv de, der ikke længere er troende, kommer til årets store højtidler som påske og jul. Vi forsøger at fastholde de unge i kirken og videregive den religiøse kulturarv. Vi tror på, at vi kun kan være franske borgere, hvis vi ved, hvor vi kommer fra," siger Izabel Korabedian, som selv har både det armenske flag, det toarmede armenske kors

Vi tror på, at vi kun kan være franske borgere, hvis vi ved, hvor vi kommer fra.

IZABEL KORABEDIAN,
ARMENSK FRANSKMAND

og billeder af Ararat-bjerget på væggene i sin bolig.

De første armeniere kom med båd til den sydfranske havneby Marseille efter Første Verdenskrig og fulgte derefter Rhône-floden nordpå, til de fik arbejde, for eksempel på tekstilfabrikkerne i Décines.

Siden er andre indvandringssølger fulgt efter, blandt andet fra Libanon, som nogle af de overlevende armeniere flygtede til i 1915, men hvorfra de brød op på grund af borgerkrigen i 1970'erne.

Det er Izabels historie. Hun kom til Frankrig som 12-årig i 1976 med sine forældre og sin bror. Hendes bedstemor var et af de forældreløse børn, som voksede op på danske Maria Jacobsens børnehjem

▲ "Folkekræbet er vores fælles omdrejningspunkt," siger Katia Boudoyan, der leder Det Nationale Armenske Mindecenter i Décines nær Lyon. – Foto: Birthe B. Pedersen.

Fuglereden i Byblos i Libanon.

"Men som udgangspunkt er vi alle osmanniske armeniere," fastslår hun. Det mener også Katia Boudoyan, leder af Det Nationale Armenske Mindecenter i Décines, der samler dokumentation for folkekræbet. "Folkekræbet er vores fælles omdrejningspunkt. I blandede par, hvor kun den ene er armenier, kan det være svært at bevare for eksempel det armenske sprog i dagligdagen. Men vi kunne ikke drømme om at gå glip af den

årlige højtidelighed ved mindesmærkerne her i Décines og i Lyon," siger hun.

Tyrkiets benægtelse af folkekræbet har medvirket til, at armenierne har fastholdt mindet om det og har stået sammen om en fælles identitet. Men vi har også andet at stå sammen om. Vi er den første kristne nation, vi har en livskraftig kultur og en nationalstat, Armenien. Den armenske kultur vil leve videre i diasporaen, også selvom Tyrkiet en dag anerkender folkekræbet," mener Katia Boudoyan.

ULLA POULSEN
SKRIVER FRA ARMENIEN
upoulsen@k.dk

De er født i Libanon. De er vokset op i Libanon. De er libanesiske. Men de er også armeniere. Med meget stort A.

"Vi er 100 procent armeniere. Det er sådan, det er," siger Hovsep Najarian, ingeniørstuderende og storebror til tvillingeparret Nanor og Nareg.

De tre søskende har siden nytår delt en lejlighed i et nybygget lejlighedskompleks med panoramudsigt over Jerevans centrum, efter at Nanor og Nareg også er kommet til Armenien for at studere. Nanor til industriel design og Nareg til arkitektur.

De kunne have valgt at få deres uddannelser i Beirut, hvor deres barndomshjem er, men for nogle år siden blev de enige om, at de hellere ville udnytte muligheden for at lære deres andet hjemland, Armenien, at kende.

"Det her er, hvad der er tilbage til os. Det er det eneste sted, hvor man taler vores modersmål," siger Nanor Najarian.

Deres bedstefædre kom begge til Libanon som små

▲ De tre søskende Nanor, Nareg og Hovsep Najarian er vokset op i Libanon som en del af landets armenske mindretal. De studerer nu i Armeniens hovedstad, Jerevan. – Foto: Ulla Poulsen.

drengene, den ene var et år, den anden syv år. De var forældreløse efter at have mistet deres forældre under osmannernes folkekræb på armenierne, og deres skæbner optager de tre søskende dybt. De kan huske, hvordan deres morfar aldrig nåede at gøre sine fortællinger færdig, fordi han altid begyndte at græde på et tidspunkt.

"Folkekræbet er en del af vores historie. Det var vores oldeforældre, der blev slået ihjel. Ikke nogle tilfældige fremmede," siger Hovsep Najarian.

De tre søskende nægter at acceptere, at Tyrkiet i dag omfatter den del af Det Osmanniske Rige, hvor det kristne armenske mindretal boede mest koncentreret – det, der i dag er den østlige del af Tyrkiet. Som andre efterkommere af fordrevne armeniere kalder de området for Vestarmenien og mener, at det retteligt tilhører det armenske folk.

"Det var vores, og målet er at få det tilbage. Vi accepterer ikke det, der er sket. Om der så går 1000 år," siger Nareg Najarian.